

Denne artikkelen kan kopieres fritt og viderefremidles til andre.

En forutsetning er at navn på utgiver (Strinda historielag), årbokas årstall og forfatter(e) oppgis.

Det må ikke foretas endringer i artiklene.

Det er ikke tillatt å skanne eller kopiere bilder i bøkene for bruk i andre sammenhenger.

Bergheim 1930 – 2003

Av Olav Dybvad

Bergheim, gnr. 52, bnr. 3 var et lite gårdsbruk i tidligere Strinda Kommune. Gården var på 60 da, hvorav 53 da dyrket mark.

Johan Dybvad sen. hadde bakgrunn som vaktmester på Trolla Brug og gårdbruker i Elvran i Lånke kommune i slutten av 1920-årene da han kom over at Bergheim var til salgs, og han kjøpte gården

og flyttet dit 1. februar 1930. I kjøpekontrakt mellom tidligere eier Elisabeth Huseby og Dybvad er kjøpesummen oppgitt til kr. 28.000,00. Den nye eieren var ingen utpreget gårdbruker, men gården ble drevet av familien inntil driftsbygningen brant ned i 1949. Etter denne tid ble jorda forpaktet bort og behørig drevet av Hågen Knotten på Heggdalen så lenge som det var mulig å drive gårdsbruk på Bergheim.

Bygningene på gården. De lå ute på det området som i dag er friareal rett ut for inngangen til Bergheimsvn. nr. 30. Vi ser driftsbygningen som gikk tapt i en brann i 1949, hovedbygningen og staburet. Hovedbygningen ble revet i 1956. På denne tiden var det ikke vanlig å rive hus slik som det gjøres i våre dager. Huset ble kjøpt av en nabo, rørlegger Sverre Wold. Han rev huset for hånd, transporterte materialene ned til et sagbruk og dimensjonerte treverket om til egnede materialer for å bygge eget hus.

Bildet er fra Beret Dybvads 40 – årsdag, 13. juni 1930. Hun var kona til Johan Dybvad sen..

Arbeidsstyrken i steinbruddet i 1936. Vi kan telle 12 mann og en liten gutt, samt hesten med “bakkvogna”, to lastebiler og et knuseverk med transportbånd. Knuseverket er det første i steinbruddet og ble anskaffet samme år som bildet ble tatt.

Det har ikke vært mulig å identifisere alle på bildet med navn, men nr. 5 fra venstre er Johan Dybvad sen., nr. 6 er Sverre Fiborg som var med fra starten av, og nr. 10 er Gustav Dybvad som var sønn til Johan Dybvad sen.

Hesten ble fra starten av brukt til utkjøring av stein og pukk til mottakere i Strinda og Trondheim kommune. Den ble erstattet med lastebiler etter hvert som de ble innkjøpt. Den første kom i drift i 1931, men de brukte fremdeles hesten til hjelp med arbeidet inne i steinbruddet. Alt på denne tiden var handlasting. For å transportere stein frem til det første noe primitive knuseverket ble hesten brukt. For å få fraktet det ferdige pukkproduktet over til et midlertidig lager, brukte man trillebærer. Vi kan tydelig se trilleplankene på bildet. Videre ser man at arbeiderne brukte skjermluer eller hatter. Dette var for å skjerme hodene mot den intense varmen om sommeren. I dag ville det nok vært påbudt med bruk av hjelmer og hørselvern.

I ovenfornevnte kjøpekontrakt er det verdt å merke seg et avsnitt som syntes å være viktig for den nye eieren, og som avspeiler hvilken hensikt han hadde med eiendommen:

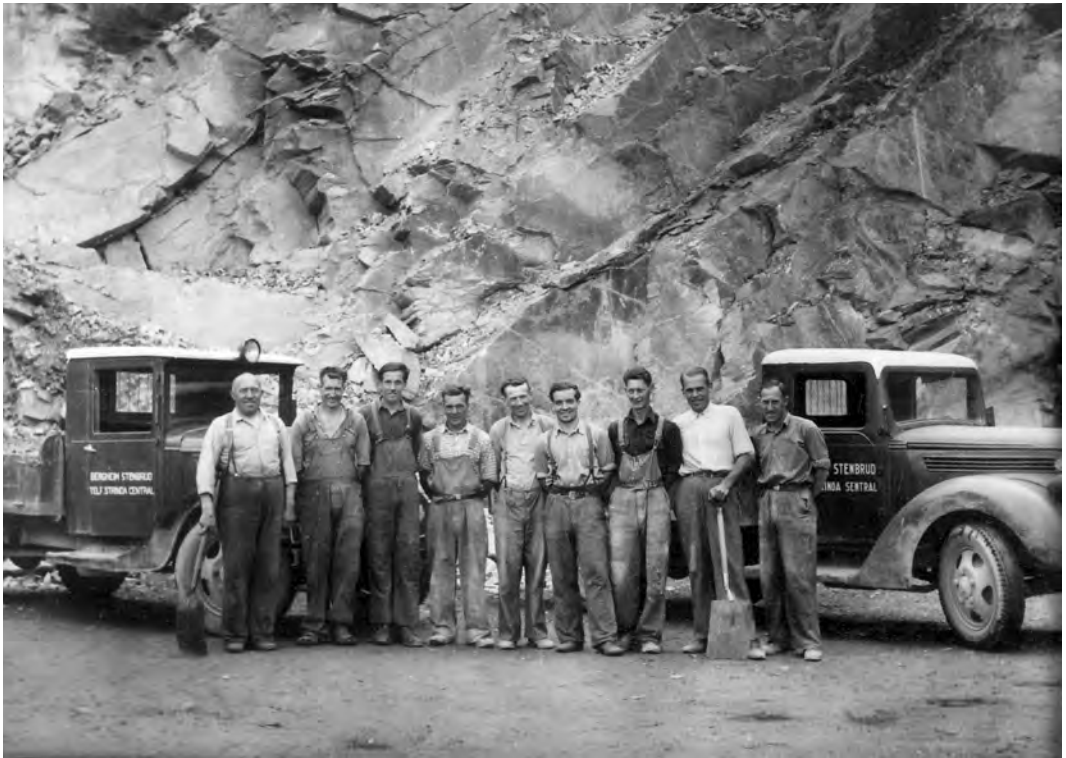
“Selgersken plikter i tiden inntil tiltredelsen å fore den i salget medfølgende hest på forsvarlig måte. Til foringen anvendes det i salget medfølgende høy samt halm. Selgersken har fra nå av ikke rett til å foreta salg av stein eller til

å bortleie steinbruddet. Hun plikter straks å pålegge de som nå driver i steinbruddet å opphøre””.

Vi forstår av dette at det også i tiden før 1930 hadde vært noe uttak av stein på Bergheim, men noen drift av nevneverdig betydning skal det ikke ha vært, og det var Dybvad som startet firmaet Bergheim Steinbrudd.

En arbeidsuke var fastsatt til 48 timer, og dette var i samsvar med gjeldende bestemmelser i datidens arbeidsliv. Ar-

beidstiden var mandag til fredag fra kl. 7.00 om morgenen til kl. 16.30 om ettermiddagen. Lørdager var arbeidstiden fra kl. 7.00 til kl. 13.00. Med fradrag av to halvtimes matpauser mandag til fredag og en halvtimes matpause lørdag utgjorde dette til sammen 48 timer. De fleste som arbeidet i steinbruddet, bodde i nærheten av arbeidsplassen, men det var også noen få som hadde lengre veg til jobben, og for disse kunne tiden fra reise til arbeid og til de kom hjem igjen bli ekstra lang. Ingen hadde private biler, og de måtte derfor ta til takke med det som

En del av arbeidsstyrken i 1948. Her ser vi fra venstre Johan Dybvad sen., Sverre Fiborg, Ingmar Evjen Kallar, Egil Aspås, Sigurd Skogrand, Sverre Olsen, uidentifisert person, Erling Auran og Jens Jensen. Nå er skjermluene og hattene borte, men det kan være bare i anledning fotograferingen. Vi legger merke til reklamen på lastebildørene hvor det står: Bergheim Steinbrudd, telf. Strinda Sentral.

Arbetsavtale.

Mellem

Johan Dybvad Bergheim på den ene side, og Sten Jord og Cementarbeidernes forening på den annen side angående, lønns og arbeidsvilkår for arbeiderne ved Bergheim Steinbrud.

1. Lønnsbestemmelse.

Timelønnen fastsettes til kr. 1,00 pr. time. Dog således at der efter endelig vedtagelse av hovedtariffene efter vårens tariff – forhandlinger skal beregnes et prosentvis tillegg til timelønnen svarende til den prosentvise forhøielse av timelønnsattsene i hovedtariffen.

For arbeidere under 19 år og for arbeidere hvis arbeidsevne på grund av alderdom eller sykdom er nedsatt, fastsettes lønnen efter avtale mellom bedriftens leder og vedkommende organisasjons tillitsmann.

2. Arbeidstiden.

Den ordinære arbeidstid settes til 48 timer i uken.

3. Lønningsdag.

Utlønning finner sted hver fredag innen arbeidstidens slutt. Lønningsuken utløper Torsdag aften, ved hver utlønning leveres lønningsbevis med angivelse av lønnstrækk av enhver art og dato for utlønning.

4. Ferie.

Ferien fastsettes til 9 arbeidsdage med en feriegotjørelse av 4,5 % og merkesystemet som for

øvrig i landsoverenskomsten i bygningsfagene.

§ 5. Tillitsmannsbestemmelsene.

Arbeidernes valgte og ansatte tillitsmenn har uhindret adgang til arbeidsplassen, og har når de optrer som sådane ret til at kontrollere at overenskomsten i sin helhet overholdes.

§ 6.

De nuværende arbeidere er fortrinnsberettiget til arbeide.

§ 7. Overtidsarbeide.

Overtidsarbeide skal inskrenkes til det minst mulige, og betales med følgende tilleggsprosent. Arbeide de fem første virkedage i uken 25% tillegg for de første 2 timer og for øvrig med 50 %. Arbeide på Lørdage efter klokken 1 og arbeide på søn og helligdage intil siste helligdagsaften kl. 10 betales med 100 % tillegg.

8. Avtalens Varighet.

Avtalens varighet settes fra 15 Mars 1937, til 1 April 1938, med en månens gjensidig opsigelsestid.

Opsigelsen skal sje skriftlig mellom Sten Jord og Cementarbeidernes forening Trondheim, og herr Johan Dybvad Bergheim.

Trondheim den 12/6 1937.

For S. J. & Cementarb. Forening
Avd. 20 av N. B. A. F.
Petter Aune

Johan Dybvad

var av tilbud av offentlige transportmidler.

Arbeidsstyrken varierte i antall med årstiden, det var størst aktivitet gjennom sommerhalvåret. Om vinteren ble det

gjærne produsert varer for lager som igjen ble solgt påfølgende sommer og høst.

De som arbeidet i steinbruddet visste hva tungt arbeid innebar. Uten lastemas-

kiner og andre hjelpemidler som i dag er en selvfølge, ble det nødvendigvis mye handarbeid. Men de skjøttet sin jobb, arbeidet hardt og var det vi forstår med uttrykket arbeidets adelsmenn. Hovedstyrken var stabil, og i 1965 ble tre av arbeiderne tildelt Det Kgl. Selskap for Norges Vels medalje for lang og tro tjeneste. Dette var Sverre Fiborg, Erling Auran og Egil Aspås.

Lønns- og arbeidsvilkårene var tidlig innordnet under datidens gjeldende lover og regler. Arbeiderne var organisert i Sten, Jord og Cementarbeidernes forening, og hadde sin tariffavtale eller arbeidsavtale som det den gang het. Vi ser at her er det fastsatt lønn, arbeidstid, lønningsdag, ferie osv.

I arbeidsavtalen ser man at lønn i 1937 var fastsatt til kr. 1,00 pr. time, og at lønningsdag skulle være hver fredag innen arbeidstidens slutt.

Alle utregninger av lønn, skattetrekk osv. skjedde manuelt. Dette måtte gjøres hver torsdag kveld, slik at den enkeltes lønningsliste eller lønnsslipp var klargjort og lagt i konvolutter med de respektive arbeideres navn påført. Deretter var det hver fredag morgen å ta seg ned til Strindens Sparebank med konvoluttene for å få lagt inn nøyaktige beløp i kontanter i hver enkelt konvolutt for at alt skulle være klart til arbeidstidens slutt samme dag. Det hendte at vi som barn fikk lov til å gå med lønningene, og det syntes vi var stor stas. Stort

sett gikk lønnsutbetalingene i fred og fordragelighet, men det var enkelte ganger i forbindelse med avslutning til jul og påske at det kunne bli litt ekstra løyelig. Johan Dybvad sen. hadde ofte med en flaske konjakk på disse spesielle dagene. Da hendte det gjerne at noen av arbeiderne ikke kom hjem til sine respektive til avtalt tid.

Arbeidsavtalen var grunnlaget for lønn, men det var også tilleggsavtaler for akkorder. Det vil si at lønn ble utregnet i forhold til antall produserte m³ ferdig vare. Dette gjorde det mer interessant både for arbeidere og eier – jo mer produsert, dess bedre lønn for arbeideren og dess bedre lønnsomhet for eieren. I tillegg opplevde vi også konkurranse mellom arbeiderne i Bergheim og arbeiderne i det kommunale steinbruddet ved siden av, drevet av Strinda kommune v/Strinda ingeniørvesen. Her hadde ikke arbeiderne akkorder, og dette kunne av og til være grunnlag for misunnelser.

Produktene som ble produsert, var som følger: fløssfjell, kultstein, murstein, samt knuste varer i 4 fraksjoner. De 4 fraksjonene var subbus, hagesingel, småpukk og storpukk.

Fløssfjell var gjerne et lag på 1 – 3 m tykkelse på toppen under matjorda. Dette ble ofte benyttet som bærelag under veger, gårdsplasser, parkeringsplasser, forskjellige anleggsveger for entreprenørene osv.

Bergheim i 1958. Vi ser den opprinnelige Bergheimsvegen som starter fra Steinanvegen og går inn til Bergheim. Først støter man på villaen som Johan Dybvad sen. bygde i 1939 / 40. Deler av huset var okkupert av tyskerne under krigen. Videre kommer vi til Bergheim Steinbrudd sitt gasjeanlegg for lastebiler og lastemaskin, og inntil dette står knuseanlegget med overbygde lagersiloer som tilhørte Strinda kommune v/ Strinda ingeniørvesen. Kommunens knuseanlegg lå på eiendomsgrunn som tilhørte Bergheim. Kommunen leide grunnen for kr. 30 pr. år. I bakgrunnen bak villaen står "kommunebrakka", spise- og omskiftningsbrakke for arbeiderne som arbeidet i kommunebruddet. Kommunebruddet lå rett bak kommunens knuseverk, og det er i dette området og mot kommunebrakka at vi i dag finner Bergheim Senior- og Omsorgsboliger. Området var en egen kommunal eiendom, Sommerli, g.nr. 52, bnr. 6. Den ble kjøpt av Dybvad og innlemmet i Bergheim Steinbrudd etter at kommunen la ned sin drift 1. juli 1958.

Følger vi vegen videre innover, kommer vi til spise- og omskiftningsbrakken for arbeiderne i Bergheim. I forlengelsen av denne brakken ligger smia som ble benyttet til borkvessing og diverse andre nødvendige gjøremål for driften i bruddet. Mellom brakken og smia var det ammunisjonslager, gummidynamitt i trekasser – en lagringsplass og lagringsmåte som i dag ville skapt store avisoverskrifter. Bak dette brakkeanlegget ligger knuseanlegget med overbygd sorteringsanlegg og lagersiloer for Bergheim Steinbrudd. Motorhuset med el.motorer for drift av knuseverket ligger mellom nevnte anlegg. Beliggenheten er midt ut for det som i dag er Bergheim Terrasse. Videre ser vi tuftene av gården Bergheim, og bakenfor der igjen ligger Bergstua som i sin tid tilhørte familien Wikdahl.

Kultstein ble i hovedsak benyttet til kulting rundt kjellermurer som drenerende sjikt utvendig langs grunnmurer over dreneringen før tilfylling med masser på stedet. På denne tiden var det ingen tanker om å benytte grus eller pukk til slike formål, og byggeplassene hadde egne arbeidslag som utførte kultingen etter egne lønnsratiffer. Etter hvert som byggeaktiviteten økte på 1950- og 60-tallet, var det stor etterspørsel etter denne varen som også krevde en del sortering opp i steinbruddet.

Murstein ble benyttet til muring av forstøtningsmurer, hagemurer, terrengtrapper, vann- og kloakkummer. Det var mange "rette ganger" i fjellet som gjorde det mulig å produsere denne type stein, men det krevde også mye ekstrarbeid i form av utsortering / håndtering, og som følge av det ble den gjerne noe dyrere enn vanlig kultstein. Mursteinen var "loddrett" på den ene siden, og den dag i dag kan vi se slike murer rundt om i de nære byområder.

Subbus eller steinmel var den minste fraksjonen som ble utsortert fra pukkverket. Subbusen ble brukt som topplag på vegger og plasser. Etter at den var utplanert og valset ned, ga dette en hard overflate som bandt underliggende masser sammen.

Hagesingel ble benyttet som topplag på gårdsplasser, hageganger, kirkegårder etc. og var en ettertraktet vare ut over våren og sommeren. Den gang var det

lite vanlig med bruk av belegningsstein av forskjellige art som ofte benyttes i dag. Om våren var det gjerne mye subbus og hagesingel som var produsert på lager gjennom den kalde årstid, men dette gikk fort ut etter at vinteren hadde sluppet taket. Etter hvert som bestillingene kom inn, ble det lange ventelister for å få levert de bestilte varene, men folk var mye mere tålmodig da, og om de ikke fikk leveransen før mot høsten, var det ingen masing av den grunn.

Småpukk var i hovedsak benyttet av elementfabrikken til Tronhjems Cementstøperi, Nardo Fabrikker som lå like ovenfor nåværende Lerkendal stadion og elementfabrikken til Jernbeton som lå på Reina. Elementfabrikkene brukte småpukken i sin betong som de blandet selv, og hvor de produserte bl.a. betongrør, kumstein, kumringer og kantstein.

Videre var også Strinda Kommune en stor avtaker rundt påsketider under teleløsningen. Mange vegger gikk i oppløsning, og det gjaldt å holde disse åpne for alminnelig ferdsel. Større byggeplasser på 1960-tallet som Othilienborg, Eberg, Valentinlyst og Brundalen etterspurte også denne vare til egenproduksjon av betong.

Storpukk ble benyttet til grovere fyllinger under kjellergolv etc. Denne vare fikk sin renessanse etter at steinullproduksjonen kom i gang på Leangen Fabrikker AS, nåværende Rockwool. Leangen Fabrikker AS startet sin pro-

Bergheim vinteren 1954. Foto fra Norgesmesterskapet på ski (se side 43). Bildet er tatt på jordet like ovenfor Åsvang skole og viser Edvin Landsem i fint driv på 5-mila. Bak tilskuerne til venstre ser vi Bergstua med tilhørende uthus. Videre ser vi gården Bergheim, og på toppen ligger huset hvor Alf J. Næss bodde. Næss var eier og driver av "Tropica" dyrebutikk i Trondheim og hadde der oppe klekkeri for akvariefisk, undulater etc. Nå holder Optoplan A/S til i denne bygningen. Foto Schrøder.

duksjon i 1950. Mye av fjellet inne i steinbruddet var såkalt grønnstein som var godt egnet for produksjon av steinull, det produktet som vi i dagens terminologi kjenner som rockwool. Grønnsteinen ga mere ull enn andre steinsorter, og Leangen Fabrikker ville ha denne type storpukk til sin produksjon.

I en kontrakt mellom Leangen Fabrikker AS og Bergheim Steinbrudd er Berg-

heim Steinbrudd forpliktet til å levere et årlig kvantum på ca. 13 000 m³. Prisen var: "*Til enhver tid gjeldende markedspris*".

Etterspørsel etter mere varer økte raskt etter 1950. Dermed fulgte behovet for forbedring av maskiner og produksjonsutstyr. Tidligere hadde man anskaffet og anlagt skinneganger fra stuffen og bort til knuseverket. På disse skinnene gikk

Bilde fra 1907. Anders Lassen med pekestokken fra Angelltrøa Gård og Arnt Grendahl helt til høyre fra Dragvoll Gård visste nok ikke at de den gang for 96 år siden stod på “toppen av Bergheim Amfi” og skuet ut over “Snaustrinda”. Postkort utlånt av Knut L. Vik.

Området ble etter dette utleid som lager til entreprenørfirmaet Jernbeton og senere til to mindre entreprenørfirma.

Johan Dybvad jun. kjøpte området av sin far Gustav Dybvad i 1987 og begynte å sysle med mulighetene for å regulere området til boligformål. Etter at han fikk kjørt saken frem til godkjent reguleringsplan solgte han Bergheim til Bergheim Utbyggingsselskap AS som fikk i gang byggeprosessen i steinbruddet med bygging av 1. byggetrinn, Bergheim Terrasse. Senere har vi fått Bergheim Omsorgs- og Seniorboliger, Bergheim Amfi, og denne høsten er Bergheim Startbo inne i sluttfasen.

Mange nye mennesker har flyttet til Bergheim, men vi ser også at mange tidligere “Strindinger” selger sine hus og leiligheter og flytter inn i det gamle steinbruddet. For oss som bor i området rundt den nye bebyggelsen, er det hyggelig å høre at så mange finner seg til rette i det nye bomiljøet, og alle ønskes lykke til i sin nye tilværelse.

Denne artikkelen er skevet av Olav Dybvad som er sønn av Gustav Dybvad. Han er oppvokst i Bergheim og bor i dag i villaen som Johan Dybvad sen. bygde i Bergheimsvn. 9.

Området slik det ser ut nå. Bildet er tatt fra Jonsvannsvegen like ovenfor Åsvang skole i september 2003. Helt til venstre er villaen som Gustav Dybvad bygde for seg og sin familie i 1956. I midten i steinbruddet er Bergheim Terrasse med 113 leiligheter. Dette var 1. byggetrinn. Til høyre har vi 2. byggetrinn, Bergheim Senior- og Omsorgsboliger med 78 leiligheter og til venstre 3. byggetrinn, Bergheim Amfi, med 129 leiligheter. Det er 320 leiligheter i det gamle steinbruddet.

Foran er Bergheim Startbo med 110 leiligheter. Disse leilighetene skal være innflyttingsklare til jul 2003.

Foto: Knut L. Vik.